32

چەند بەڵگەیەکی زانستی

لە قورئانی پیرۆزەوە

خوای گەورە لە قورئانەکەیدا ئەفەرمووێ – اعوڎ بالله من الشیگان الرجیم – (وجعلنا السماو سقفاً محفوڤاً وهم عن ایاتها معرچون)[١].

- ئەفەرمووێ – سەقفیکمان دانا بۆ ئەم ئاسمانە، سەقفیك بۆئەوەی ئاسمان بپاریزێ، بەڵام زۆر لەبێ باوەران بیر لەمە ناکەنەوە یا خۆیانی لێ گیل ئەکەن.

(راناوی کۆ) سەربەخۆ بێت یا لکاو بێت وەکو (نا) یا (نحن) یان (إنا) کە خوای گەورە بەکاری ئەهێنێ لەقورئانەکەیدا هەمیشە لەگەڵ فرمانێکدا دێت کە ئاماژەیە بۆ صیفەتێك یان ناوێك لەناوەکانی خوای گەورە -وجعلنا السماو...

- بەڵام ئەگەر هاتوو (راناوی تاك) بەکارهات، ئەوا خوای گەورە مەبەستی ناوو سیفاتی خۆی نییە. بەڵکو مەبەستی زاتی خۆیەتی (جل جلالە) وەکو ئەفەرمووێ (اننی أنا الله لا اله الا أنا فاعبدنی[٢]. لەوێدا مەبەستی زاتی خۆیەتی.

لەروانگەی زانستەوە چەند راستییەك دەرکەوتووە بۆ ئەو سەقفە پارێزراوە، ئەو سەقفەی کەخوا پاراستویەتی زانست بۆی دەرکەوتووە کە دەستەڵاتێك هەیە قودرەتێکی ژێری سەرووی دەستەڵاتی بەشەر ئەم بەرگە هەوایەو ئەو ئاسمانانە دەبات بەرێوە بەوپەری رێك و پێکی و وردەکارییەوە. کە هەمووی ئەیسەلمێنێ ئەم ئایەتە کەلامی خوایەو هیچ جۆرە گومانێکی تیا نییە.

- یەکێك لەو راستیانە: (بەهەڵم بوونی ئاو لەساڵێکا) نەگۆرە واتە لەساڵێکا چەند لەو رووبەرە ئاوییانە دەبنە هەڵم هەموو ساڵێ هەمان برە.(برێکی دیاری کراوە) بەڵکو سەرسورمانەکەشی لەوە دایە کە بۆیان دەرکەوتووە هەمان بر دائەبارێتەوە هەمدیس واتە ئەو برەی کە دەبێتە هەڵم هەمان برە دەبارێتەوە. وە دۆزیانەوە کە ١٦ ملیۆن تەن لەهەموو چرکەیەکدا دەباری لەسەر زەوی بەتێکرای ساڵەکە هەمووی.

واتە: برێکی دیاری کراوە برەکەش ١٦ ملیۆن تەن باران دەبارێت لەهەموو چرکەیەکدا.

---

(١) الانبیاء / ٢٤.

(٢) طه / ١٤ .

دەبڕوانە ئەم ئایەتە پیرۆزە (وأنزلنا من السما و ما و بقدر...)[٣] جارێ ئایەتەکە تەواو ناکەم، خوای گەورە ئەفەرمووێ (وانزلنا) ئەو (نا)یە دیسان (راناوێکی کۆیە) لێرەدا لکاوە بەفرمانێکەوە، پەیوەندی بەفرمانێکەوە هەیە کە (انزال)ە وەك ئەفەرمووێ:(انا أنزلناه في ليله القدر)[٤] خوای گەورە ئەفەرمووێ: تەنها ئێمە باران دەبارێنین هاوەڵمان نی‌یە لەو کارەدا وە ئەو بارانە کە دەیبارێنین (بقدر) لەئاسمانەوە بەبڕێکی دیاری کراوکە وەك دۆزراوەتەوە ئەمڕۆ ئەوبڕە بریتی‌یە لە١٦ ملیۆن تەن لەهەموو چرکەیەکدا.
راستە هەندێ جار هەندێ شوێن بێ‌بارانی دەیگرێتەوە بەڵام شوێنی تر لافاو ئەیبات، تۆفان لێی ئەدا گرنگ ئەوەیە هەمان بڕ دەبارێ.

- راستی‌یەکی تر زانست گەیشتە ئەوەی کە ئەو ئاوەی کە لەسەر زەوی‌یە وە ئەو ئاوەی کە لەشێوەی بەستەڵۆکە وە ئەو ئاوەی لەژێر زەمینە کە پێی دەڵێن (ناخاو) کۆی هەموویان نەزیاد بووەو نە کەم بووەو نەگۆڕە لەو رۆژەی کە خوای گەورە ئەم زەوی‌یەی دروست کردووە.

واتە زیادو کەمی نی‌یە، ئەگەر هاتو ئەم بەرگە هەوایە کونێکی تیا هەبوایە هەڵمی ئەو ئاوە ئەچووە دەرێو هەواکەش ئەچووە دەرێ، ژیان نەدەما لەسەر زەوی وە زەوی وشك دەبوو، (٤٥٠٠) ملیۆن ساڵە ئەم زەوی‌یە هەیە خوای گەورە سەقفێکی پارێزراوی بۆ داناوە، ئەو ئاوە زیادو کەمی نەکردووە بەڵکو لەخولێکدایە دەبێتە هەڵم، دەبێتە باران، دەبێتەوە ئاو، دەبێتە سەهۆڵ، دەچێتە ناخاو، گرنگ ئەوەیە لەدەوراندایەو زیاد ناکاو کەم ناکات.
ئەمە هەمووی دەلیلی زانستی‌یە بەڵگەی زانستی‌یە بۆ ئەو سەقفە پارێزراوەی کە خوا (سبحانەو تعالی) لەئایەتەکەیدا خوێندمانەوە ئاماژەی بۆ دەکات.
ئایەتەکە تەواو دەکەین دیسان (وانزلنا من السما و ما و بقدر فاسكناه في الارچ وانا على ژهاب به لقادرون)[٥].
لێرەدا تێبینی بکەن لەسەر دوو وشە: وشەی (أسكناه) لەگەڵ وشەی (ژهاب) خوای گەورە کە ئەفەرمووێ: من بارانتان بۆ ئەبارێنم بەبڕێکی دیاری کراو ئەو بارانە کە دەبارێ (سوکنا) دەکات لەسەر زەوی وە ئەشتوانین لای بەرین.
ساکن: واتە: (دانیشتوو) کە پرسیار ئەکرێ دانیشتووی کوێی؟ نیشتەجێی کوێی؟ ساکن‌و سُکناو سکّان‌و لتسکنوا و....هتد هەموویان پەیوەندی مرۆڤ پیشان ئەدات لەگەڵ زەوی دایان لەگەڵ خێزاندا یان لەگەڵ خاکدا یان لەگەڵ نیشتمانەکەیداوە... هەروەها پەیوەندیەکە ئەوەندە پتەوە خەڵکی دێت بەشانازی‌یەوە خوێن ئەرێژێ لەپێناوی نیشتمانەکەیدا لەپێناوی خاکەکەیدا لەپێناوی خێزانەکەیدا لەپێناوی ماڵ‌و سامانیدا... ئەم وشەی (سُکنا)یە،باسی پەیوەنیدمان بۆ دەکات، پەیوەندی‌یەکی پتەو بەڵام کە تۆ بیر دەکەیتەوە بەرووکەش ئەڵێی: کوا ئەو پەیوەندی‌یە؟ زاهیرەن کوا ئەو پەیوەندی‌یە پتەوە هەیە لەنێوان باران‌و خاکدا، ماوەیەك ئەو خاکە تەڕ ئەبێت شێدار ئەبێت‌و وردە وردە هەتاو لێی ئەداو پاشان وشك ئەبێتەوە بەهەڵم بوونێکی ئاسایی پێویستی بەقودرەتێکی گەورە نی‌یە تا ئاوەکە لابەرێت (وانا على ژهاب به لقادرون) هەر خۆی بەیاسایەکی خوای سادە کە بریتی‌یەلەبەهەڵم بوون.... ئاوەکە وردە وردەلەدەست دەدات...ئەی بۆچی خوای گەورە وا دەفەرموێ؟! سەرەتا ئەفەرموێ ئەو ئاوەنیشتەجێ ئەکەین وە ئەشتوانین لای بەرین. لەروانگەی زانستەوە (کە ئەمە بواری پسپۆری خۆمە، چونکە دەرچووی بەشی گڵم لەکۆلێجی کشتوکاڵ) هەموو گەردیلەیەکی گڵ clay (کلەی) چەند وشك بێت لەژێر خۆرا لەچلەی هاوینا لەبیاباندا بیهێنە ئەو گڵە وشکە بەمایکرۆسکۆب تەماشای کە ئەبینیت بەرگێك دەوری داوە لە(هەڵمی ئاو) ئەمەندە هێزێکی راکێشانی پتەو هەیە لەنێوان ئەو دوو گەردیلەیەدا، گەردیلەی گڵ‌و ئەو بەرگە هەڵمەی ئاوە تەنانەت بەو تیشکە بەهێزەی چلەی هاوینیشت زایە نابێت ئەوەیە رازی نهێنی تێگەیشتنی (وانا على ژهاب به لقادرون) ئەشتوانین ئەو بەرگی هەڵمی ئاوە لابەرین، بەڵام چۆن بێگومان لەتاقیگەدا لە پلەی

---

(٣) المؤمنون/ ١٨
(٤) القدر/ ١.
(٥) المؤمنون/ ١٨.

٢٠٠و ٣٠٠ی سەدی ئینجا ئەشکێت وە پاشان ئەو سامپڵە ئەکێشی کێشەکەی کەمی کردووە، ئەو کەمبوونەوەیە بریتی‌یە لە کێشی هەڵمی ئاوەکە کە لەدەستی داوە.
بێینە سەر وشەی (بقدر) کە باسمان کرد بەبڕێکی دیاریکراو خوای گەورە باران ئەبارێنێ وە دۆزرایەوە چەندە، بەڵام لە دوو روانگەیەوە تەماشای باران کەین، یەکێکیان: لەروانگەی بارینیەوە دووەمیان: لەروانگەی پێکهاتەکەیەوە بێگومان باران لەهەورەوە دێت، هەوری ئاسایی ١٢٠٠ مەتر بەرزە، هەوریش هەیە هەڵگری بارانیشە ١٠٠٠٠ هەزار مەتر بەرزە، بەڵام تێبینی بکە ئەچوێنرێت بەسەنگێکی یەك کیلۆیی کە ئەگەر لەبۆشاییدا دڵۆپەیەك ئاو لە ١٢٠٠ مەترەوە بێتە خوارەوە لەبۆشاییدا ئەوە وەکوکیلۆیەك لەبەرزایی ١٥ سانتیمەوە بەرتدابێتەوە بەسەری یەکێکدا ئەگەر حسابی ئەو هێزە بارانە بکەین کەلە ١٠٠٠٠ مەترەوە واتە: لە ١٠ کیلۆمەترەوە دێتە خوارێ خێراییەکەی دەچێتە سەرو(٥٥٨) کیلۆمەتر لەکاتژمێرێکدا وەکو کیلۆیەك ئاسن وایە کەبماڵرێت بەسەری یەکێکدا لەبەرزایی مەترێكو ١٠ سانتیمەوە.
ئێمە باسی دڵۆپە ئاو دەکەین باسی تەرزە ناکەین، ئایا کێ خۆی ئەگرێ لەبەر ئەم رەجمە یان ئەم راجیمانەدا؟
بەڵام خوای گەورە کە ئەفەرمووێ ئەم ئاسمانەم بۆ کردوون بەسەقفێکی پارێزراو وە یاسای لێخشاندن (فریکشن)ی داناوە، (با)ی داناوە ئەو چڕیەی هەوای داناوە، ئەمانە هەمووی بۆ ئەوەیە ئەو خێراییە کەم بکەنەوە بۆ نێوان ٨ تا ١٠ کیلۆمەتر لەسەعاتێکدا، عەزیەتی نەك ئینسان نەك ئاژەڵ عەزیەتی گوڵیش نادات ئەمە هەمووی بەڵگەیە کە ئەم گەردوونە ئیدارە ئەکرێ لەلایەن عەلیمو خەبیرەوە(سبحانە وتعالی) لەلایەن لەگیف و خەبیرەوە، لەلایەن خوایەکی رەئوفو رەحیمەوە.
جۆرە هەورێك دۆزراوەتەوە پێی ئەڵێن: کیۆمیۆلۆ نێمبەرس، ئەم جۆرە هەورە کێشەکەی هەزاران تەنە لەهەندێك کتێبدا ئەڵێ: ٣٠٠٠٠٠ تەن، ٣٠٠٠٠٠ تەن ئاو بەئاسمانەوە لەروانگەی زانستەوە واپۆلێن کراوە پێی ئەوترێ (هەوری قورس). بێینە سەر قورئانی پیرۆز باسی هەوری قورس ئەکات ئەفەرموێت:
(وهو الذي يرسل الرياح بشراً بين يدي رحمته حتى اذا اقلت سحاباً ثقالا سقناه لبلد ميت فأنزلنا به الماء فأخرجنا به من كل الثمرات كذلك نخرج الموتى لعلكم تذكرون)[٦].
خوای گەورە باسی ئەوە دەکات هەر خۆیەتی (سبحانە وتعالی) کە (با) ئەنێرێ وەك مژدانەیەك چونکە ئەگەر (با) نەبێت هەموو ئەو هەورانەی کە دروست ئەبن بارانەکەیان دەبارێتەوە بەسەر دەریاو زەریاکاندا بەڵام بەهۆی سیستەمی (با)وە ئەم هەموو هەورانە دەگوێزرێنەوە بۆ وشکانی، وە هەندێك لەو هەورانە قورسن خوای گەورە ناوی ناون (سحابا ثقالا) کە ئەگاتە وڵاتێکی مردوو، وڵاتێکی بێباران زیندووی ئەکاتەوە ئێوەش بیرتان بێ ئاوهاش زیندووتان دەکەینەوە لەئاخیری زەماندا.
دووەم: پێکهاتەی ئەو بارانە: بێگومان هەموو بارانێك لەهەورەوە دێت، هەموو هەورێکیش لەهەڵم بوونی ئاوەوە دێت. ٩٧٪ی هەور لەهەڵمی زەریاکانەوە هاتووە، ئەوی تریشی لەرووباری ئاوی شیرینو لەقوڕاوو زەلکاوو شوێنی ترەوە، گرنگ ئەوەیە ئەو هەڵمە کە بەرز دەبێتە هیچ جۆرە خاشاکێك، هیچ جۆرە کەرەستەیەك لەگەڵ خۆیدا بەرز ناکاتەوە، ئاوی ئەو زەریاو دەریایە چەند سوێرە لەسوێریدا تاڵ بووە، بەڵام ئەو سوێریە بەرز ناکاتەوەلەگەڵ خۆیدا بەڵکو هەڵمێکی پاكو خاوێن بەرز دەبێتەوە بۆئەوەی ئاوێکی سازگار بباریێ بەسەر ئەم زەویەدا.
خوای گەورە دەفەرمووێ (لو نشاء جعلناه اجاجا فلولا تشكرون)[٧].
اجاج یەعنی سوێر – ئەگەر بمانەوێ ئەو بارانەتان بۆ دەکەین بەسوێراوێك کە ماڵی هەمووتان کاول کات، ئەگەر دوو سێ بارانی سوێر بباریێ زەوی کشتوکاڵی نامێنێ لەسەر ئەرزدا هەمووی تێك دەچێت، ئەوەش نیشانەیەکە بۆ ئەو سەقفە پارێزراوەو ئەو سەرپەرشتی کردنو ئەو سیستەمەی کە خوا داینـاوە، لەم بەرگە هەوایەدا ئەوەی

---

(٦) الاعراف/ ٥٧.
(٧) الواقعه/ ٥٧.

کیمیای (ئەتمۆسفیر) بخوێنێت شتی سەیری بۆ دەرئەکەوێ هەمووی توێژ توێژە بایۆسفیرە میزۆسفیرە ستراتۆسفیرە ئۆزۆنۆسفیرە... هتد هەر چینەی چری خۆی و پێکهاتەی خۆی هەیەو تایبەتمەندی خۆی هەیە ئەرك و پیشەی تایبەتی هەیە، ئەگەر ئەو هەڵمە لەقوڕپیشەوە بڕوا هیچ جۆرە کەرەستەیەك لەگەڵ خۆیدا بەرز ناکاتەوە، واتە: زانست ئەمڕۆ ئەڵێ، ئاوی باران ئاوێکی زۆر زۆر پاکە. خوای گەورە ئەفەرمووێ (وأسقیناکم ما و فراتا)[^8]، ئاوێکی سازگارتان پێئەبەخشین لەڕێی بارانەوە.

خوای گەورە ئەفەرمووێ (وأنزلنا من السما و ما و گهورا)[^9].

ئاوێکی پاك پاکژو پاکتان بۆ دەبارێنین لەشوێنێکی تردا ئەفەرمووێ: موبارەك و پیرۆزە بەڵام بەهۆی دەست کردی بەشەرەوە ئەم بەشەرە کە فەسادی بڵاو کردەوە لەسەر زەوی بەهەموو جۆرێك فەسادی ماددی و مەعنەوی ژینگەی خاپور کرد ژینگەی پیس کرد چ دوکەڵی سەیارە چ دوکەڵی کارگەکانی، راستە یەکێك لەئەرکەکانی مرۆڤ ئەوەیە کە زەوی ئاوەدان کاتەوە بەڵام نەك خاپووری کات. نابێت بیر لەوە بکاتەوە کە هەر خۆی لەسەر ئەم زەوییە دەژی، بەڵکو بیر لەو نەوانەی دوای خۆی بکاتەوە ژینگەیەکی پاك و خاوێنیان بۆ بەجێ بێڵێ، خۆراك پەیدا بکە کشتوکاڵ، پیشەسازی، تەکنەلۆجیا هەمووی بکە بەڵام لەسەر حسابی پیس بوونی هەوا نەبێت، لەسەر حسابی خاپوور کردنی خاك نەبێت، لەسەر حسابی پیس کردنی وە بەژەهربوونی ئاوەکان نەبێت.

ئەو بارانە پاك و خاوێنەی کە دەبارێ لەناوچەیەکدا کە هەمووی کارگەو دووکەڵە، تێکەڵ بەو دوکەڵە دەبێت و جۆرە ترشەڵۆکێك دروست دەکات بەملیۆنەها بەڵکو بەملیارەها دۆلار زەرەر ئەدات، وەك لەئەمریکاو کەنەدا روویداوە بەهۆی کارگەکانیانەوە زۆربەی رووەکەکانیان لەناو چوون، زۆربەی رووبارەکانیان تێك چوون بەنموونە: لە ١٨٠٠ - دەریاچە لەسوید ئەمڕۆ ٦٠٠ی بەمردوو حسابەو مەرجی تەندروستی نییەو ژیانی ئاوی تیا نەماوە، بەهۆی ئەو ترشە بارانەوە کە پێی دەوترێت (ئەسەدرین) (acid rain). خوای گەورە دەفەرمووێ: (واتقوا الله ویعلمکم الله)[^10]. واتە: لەخوا ترس بن خوا زانیاریتان پێ دەبەخشێ.

مرۆڤی خواناس زانستی تایبەتی پێئەبەخشرێ، چ جای باس ئەگەر یەکێك نەك هەر لەخواترس بێت بەڵکو پێشەوای لە خواترسان بێت، لەزەمانی خۆیدا یەکێك هاتە خزمەتی پێشەوا عەلی نەخۆش بوو داوای چارەسەری لێ کرد، فەرمووی: بڕۆ درهەمێ لەخێزانەکەت وەربگرە لەو پارە مارەییەی کە پێت داوە (پێشەکییەکە) با بەگەردن ئازایی درهەمێکت باتێ، بچۆ بیدە بەهەنگوین، قورئانی بەسەردا بخوێنە، ئاوی بارانت هەیە؟ ووتی: بەڵێ کۆم کردۆتەوە. فەرمووی: تۆزێ ئاوی بارانیشی بکە بەسەردا بیخۆ ئینشاوالله چاك ئەبیتەوە، کابرا چاك بوەوە هاتەوە خزمەت پێشەوا عەلی (کرم الله وجهە) لێی پرسی قوربان ئەوە چیبوو کە بۆت نووسیم و چاك بوومەوە؟

فەرمووی ئەو مارەییەی کە نیشانەی ڕاستگۆیی پیاوەکەیە بەرامبەر ئافرەتەکە، پارەیەکی زۆر حەڵاڵە وە کە بەگەردن ئازایی ئەو درهەمەت ئەداتێ بەو پارە حەڵاڵە چوویت چیت کڕیوە؟

[^8]: (٨) المرسلات/ ٢٧.
[^9]: (٩) الفرقان/ ٤٨.
[^10]: (١٠) البقرة / ٢٨٢.

خۆراکێکت کڕیوە خوا مەدحی ئەکات لەقورئانا، کە هەنگوینە کە ئەفەرمووێ: (فيه شفاو للناس) شیفای تێدایە کە قورئانیشی بەسەردا ئەخوێنی قورئان (شیفای لەش و دەروون و رۆح) (وننزل من القران ما هو شفاو ورحمه للمؤمنين)[11] شفایشەو رەحمەتیشە.

ئەوەشت کردووەتە سەر دەرمانەکە وە پاشان ئاوی بارانت کردووە بەسەردا کە خوای گەورە ئەفەرمووێ: موبارەك و پیرۆزە ئەم هەمووە کۆبۆتەوە چۆن چاك نابیتەوە؟!!

بێگومان ئەمە تێگەیشتنێکە لەرێی مامۆستاوە تێ ناگەیت بەڵکو ئەمە زانستێکی حزووری و شهودی تایبەتە ئەدرێ بەهەندێك کەس کە خوای گەورە خۆی بیەوێ.

بۆیە ئەبینی یەکێ لەکوڕەزاکانی پێشەوا عەلی کە کوڕی حەزرەتی حسێنە ناسراوە بە زەین العابدین.

رۆژێکیان لەکۆڕی خەلیفەدا وابزانم متەوەکیل بووە، متەوەکیل زاناکانی کۆ کردبۆوە پێی وتن: من سوێندێکم خواردووە یان نەزرێکم کردووە ئەگەر فلان شتم بۆ بوو پارەیەکی زۆر ئەکەم بەخێر. (دنانير كپيره) جا ئێستا شتەکە بووە. من چەند بکەم بەخێر؟

زاناکان، نەیاندەزانی چۆنی وەڵام بدەنەوە، سەرەی قسە گەشتە سەر ئیمام زەین العابدین رەحمەت و رەزای خوای لەسەر بێت فەرمووی: خوای گەورە لەقورئانا بەهەشتا ئەفەرمووێ زۆر لەقورئاندا واهاتووە (٨٠) دینار بکە بەخێر. ئیتر رزگارت ئەبێت لەو سوێندە یان لەو نەزرە.

زاناکان روویان کردە زەین العابدین وتیان: کوا ئایەتی وا هەیە لەقورئاندا؟ فەرمووی: بەڵێ هەیە با بۆتان بخوێنمەوە.

سەیری ئەم تێگەیشتنە بکەن:

ئایەتەکەی بۆ خوێندنەوە:

(لقد نصركم الله في مواگن كپيره ويوم حنين)[12].

واتە: لەزۆر جەنگدا ئێوەم سەرخست وشەی (زۆر)ی بەکار هێنا خوای گەورە وە ئەفەرمووێ: (ويوم حنين) لەرۆژی (حنين)یشدا ئێوەم سەرخست.

غەزاکان بژمێرن جەنگە سەرکەوتووەکان بژمێرن پێش (حنين) دەبینین (٨٠) جەنگە لەبەر ئەوە (٨٠) خوا بەزۆری دائەنێ تۆش ٨٠ دیناری ئاڵتون بکە بەخێر.. ئەوانە زانستی (لدنی)ن خوای گەورە بە هەموو کەسیان نابەخشێ.

دێینەوە سەر باسەکەمان: بەڵگەی زانستی ترمان زۆرە، یەکێك لەو بەڵگانەی سەقفی پارێزراو ئەوەیە کەخوا ئەم بەرگە هەوایەی داناوە ئەمان پارێزی لە تیشکاوەری زیان بەخش، بێگومان کە تیشکی جۆراوجۆر لەخۆرو خۆرەکانی ترەوە دێت ئەوەی کە سوودی هەیە رێی پێدەدرێ بێتە سەر زەوی وە ئەوەی کە زیان بەخشە هەمووی دەرئەکرێت لەڕێی بەرگە هەواوە لەرێی ئەو چین و توێژانەی پێشتر ئاماژەمان پێدا.

لەلایەکی تریشەوە ئەمانپارێزێ لەو هەموو بەردە ئاگرینەو نێزەکانەی کە لەهەموو چرکەیەکدا نزیکەی ٥٠ دانە خۆی ئەکا بەم بەرگە هەوایەداو دەسوتێ وە ئێمە ئاسایی دانیشتووین و ئاگامان لێ نییە، ئەم بەرگە هەوایە (سێ سەد) و ئەوەندە کیلۆ مەترە بەرگریمان لێدەکات.. ئەو بەردە ئاگرینانە کە خۆیان دەکەن بەژووردا دەسووتێنرێن وە هیچ شوێنەوارێکیان دیار نییە بەڵکو بەشێوەی سووتویەکی

([11]) الاسراء / ٨٢.
([12]) التوبة / ٢٥.

نادیـار وردە وردە دەنیشـیتە سـەر ئـەرزو ئیمـە هەسـتی پیناکـەین ئەمــە هــەمووی پاریزگاری کردنە لەلایەن خواوە (سبحانه و تعالى).

مەسەلەی ئەم پاریزگاری‌یە لەلایەن خوای گەورەوە بەم شیوە ووردەکاری‌یە تەنها بۆ ئەتمۆسفیرەکە نی‌یە، تەنها بۆ بەرگە هەوا نی‌یە، بەلکو بۆ دەرەوەی ئەوەشە.

لەگۆڤاری (سـاینس ئـەند تەکنـەلۆجی) ژمـارەی مـانگی تـەمموزی سـالی ١٩٨٣ باسـی خولگـەی زەوی ئـەکات بەدەوری خۆردا، ئـەلی: هـەموو سـورانەوەی ١٨ میـل زەوی بـەدەوری خـۆردا ئەگـەر بیکـەیت بەراسـتە هیلیـك جیاوازیەکەی لەگەڵ ئەو چەمانەوەدا٢,٨ ملمی مەترە ئەگەر ٠,٣ میللی مەتر زیاد یان کـەم بکات لـەو چەمانـەوە (١٨ میل)ە یان زەوی هەمووی ئەیبەستێ بەهەواکەیەوەو ژیانی تیا نامینێ یان هەمووی دەبیتە ئاگر.

ملیارەها سالە زەوی بەو خولگەیـەی خۆیدا دەروا بـەبی هەلـە. هـەروەها مـانگیش، ئەمـە راسـتی‌یەکی زانسـتی‌یە بینراوە بەچاو بەژمارە حساباتی بۆ کراوە، با بزانین خوا (سبحانەو تعالى) سەبارەت بەم بابەتە چی ئەفەرمووێ: (وهو الڌي خلق الليل والنهار والشمس والقمر كل فى فلك يسبحون)[١٣].

خوای میهرەبان کە شەوو رۆژی دروست کردووە، مـانگ و خـۆری دروسـت کـردووە، هەریـەکیك لەمانـە ریچکـەی خۆیان هەیە، خولگەی خۆیان هەیە، پیایدا دین و دەرۆن وە پۆلیسی هاتووچۆیان نی‌یـەو ترافیك لایتیـان نی‌یـەو بە ملیاردەها هەسارە هەیە لەم گەردوونەدا بەریەکتر ناکەون، بۆچی؟ چونکە هەموویان رینمایی کراون، بەرنامەی خۆیان پێیە، خوای گەورە ئەفەرموێ (كل قد علم صلاته وتسبيحه)[١٤].

دیینە سەر راستی‌یەکی دیکە، زانست دۆزیویەتی‌یـەوە کـەوا خـۆر ٣٣٣٠٠٠هـەزار جار لـە زەوی گـەورەتر وە بـە بـەردەوامی تەقینـەوەی نـاوکی هـایدرۆجینی تیاروودەدات بلیسـەکەی چـەند ملیـۆن کیلۆمـەتر بەرزدەبیتـەوە لـە خۆرەوە، رەنگی زەردە، ئـەم بلیسـانە کۆمـەلیك لـە زاناکـانی ئـەلمانیا لـەرێی تەلەسـکۆبی فەزائیـیـەوە توانیـان رەسمی بگرن، بۆ یان دەرکەوت ئەم بلیسانە رەنگیان زەردە وە رەسمیشیان گرت، کە وورد دەبیتـەوە لـە وینەکـە بۆت دەرئەکەویت لـە کۆمەلەحوشتریك ئـەچیت کـە ئـەو بلیسـەیە هـەموو چرکەیـەك ئەوەتـەی دنیـا دنیایـە ئـەم تەقینەوەیە هەیەو ئەم شیوەیە هەچ وەختیك ئەو رەسمە بگیریت ئاوا ئەم نموونەی حوشترەت پێ ئەدات، قورئانی پیرۆز باسی ئەم تەقینەوەیە دەکات خوای گەورە ئەفەرموێ: (انها ترمى بشرر كالقصر كأنه جمالت صفر)[١٥].

ئـەو خـۆرە پریشـکی ئـاگرین ئـەهاویژێ فرێی ئـەدات، ئـەم بلیسـانە فرێ ئـەدات هـەتا دووری ئەخاتـەوە لـەخۆی (جمال) کۆی (جمل)ە یـەعنی حوشـتر وەکـو کۆمـەلیك حوشـتر وەهایـە وە رەنگیشـی زەردە، ئایا پیغەمبـەری خوا (صلى الله عليه وسلم) تەلیسکۆبی هابلی هەبووەهەزار و چوارسەد سال لەمەوپیش تا وەصفی ئـەو تەقینەوەیـە بکات بەو رەنگەو بەو شیوەیە؟

بەراستی ئەوکەسەی فیل لەخۆی نەکات وە خۆی غافل نەکات یـەکیك لـەم بەلگانـەی بەسـە وە وابزانم کـاتی ئـەوە هاتووە کە ئەو کەسانەی ئەم ئایات و بەلگانەی خوایان پشت گوێ خستووە کاتی ئەوە هاتووە کە بگەرینـەوە بۆ لای خوای گەورە، داوا ئەکەین کە ئەم بەلگانە ئیمانمان زیاد بکات، یەقینمان زیاد بکات تا بگاتە ئاستیك ئـەو یەقینە، مەعریفەو ئیمانمان زیاد بکات ئەو مەعریفەت و زانستەمان ببیتە هۆی زیادبوونی خۆشەویستی ئیمە بۆ خوای گەورە، ئەو خۆشەویستیەش پالپیوەنەریك بیت بۆ زیادبوونی ملکەچیمان بۆ پەیرەوی خوای گەورەو گوێ رایەلی پیغەمبەرەکەی (صلى الله عليه وسلم).

---

(١٣) الأنبياء / ٣٣.
(١٤) النور / ٤١.
(١٥) المرسلات / ٣٢.